

Skopos Kuramı erevesinde Covid-19 ile İlgili Haber Metinleri evirisi zerine Bir İnceleme

Serhan DİNDAR*

Öz

Çeviribilim alanındaki önemli kuramlardan biri olan Skopos Kuramı eviri sürecini ele almaktadır. Özellikle de çevirinin amacı üzerinde duran bu kuramda eviri, bir insan eylemi olarak düşünölmektedir ve her insan eyleminde olduğu gibi çevirinin de bir amacı vardır. Çeviri sürecinin bir başlangıç ve bir bitiş noktası bulunmaktadır. Çeviri sürecinde en önemli şey ve sürecin amacı, bitiş noktasına varmaktır. Bu yüzden, Skopos Kuramı tamamen erek odaklı bir kuramdır. Skopos Kuramı daha çok erek odaklı metinleri ve bu metinlerin erek kültürdeki işlevlerini ön planda tutmaktadır. Belirli bir kitleye seslenen erek odaklı metinler, işlevsel metinler olup bir şeyi açıklamayı ya da bir konu hakkında bilgi vermeyi amaç edinmektedir. Bu metin türlerinden bir tanesi de haber veya duyuru metinleridir. Haber (duyuru) metinleri, bir topluma kitle iletişim araçları ile herhangi güncel bir konuda bilgi vermektedir. Bu tip metinler, internet, basın, radyo ve televizyon aracılığı ile topluma bilgi yaymaktadır. Bilgilendirici özellikteki haber metinlerinin çevirisi de erek dil ve kültürde söz konusu bilgilendirici işlevi sağlamalıdır. Böylelikle, haber metinlerini erek odaklı bir yaklaşımla çevirmek ve kaynak metnin söylemek istediğini, anlamını ve etkisini erek kültürde olabildiğince işlevsel bir şekilde vermek gerekmektedir. Son zamanlarda oldukça gündemde olan global Covid-19 salgını ile ilgili haber metinleri çevirisi zerine Skopos Kuramı çerçevesinde bir inceleme yapılmamıştır. Bu durum, sağlık içerikli haber veya duyuru metinleri çevirisinde Skopos Kuramı'nın yansımaları üzerine inceleme yapmayı mümkün kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, tümevarım yöntemi ile, Fransa Başkonsolosluğu'nun internet sayfasında bulunan Covid-19 haber (duyuru) metinlerinden alınan Fransızcadan Türkçeye yapılmış eviri örnekleri ile sağlık içerikli haber metinleri çevirisinde Skopos Kuramı sürecini gözlemleninin mümkün olduğunu göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Skopos Kuramı, Erek odaklılık, İşlev, Haber metinleri, Covid-19.

* Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık A.B.D., Karaman, Türkiye.
Elmek: serhandindar@kmu.edu.tr
ORCID:0000-0001-7138-672X.

Geliş Tarihi / Received Date: 14.12.2021
Kabul Tarihi / Accepted Date: 13.02.2022

DOI: 10.30767/diledeara.1036452

A Study on Translation of The News About Covid-19 Within The Framework of Skopos Theory

Abstract

Skopos theory, one of the most important theories in translation studies, examines the process of translation. This theory focuses particularly on the purpose of translation. In skopos theory, translation is a human activity and each activity primarily has a purpose. Translation process begins with a starting point and ends with an ending point. For this process, the main thing and the aim is to get to the target point. So, the theory of skopos is completely target-oriented. It focuses on target-oriented texts and the function of these texts on target culture. Target-oriented texts that address an audience are quite functional texts and they aim to give them information on any subject or explain something. One of those types of text is news. News (or announcements) gives certain information on current topics to the public through mass media. These types of text spread information through the press, television, radio and the Internet. In this context, the translation of news, being a type of informative text, must provide this informative function in the target language and culture. Thus, we must translate them in a target-oriented way and give functionally the sense, effect of the source text and its message in target culture as much as possible. In terms of skopos theory, there isn't an analysis of the translation of news on Covid-19, which is a fairly current and global health issue. This makes it possible to produce a study on the reflection of the theory of skopos in translations of this type of text. The objective of this study is to show with an inductive method that it is possible to observe the process of the theory of skopos in translations of sanitary news with the examples of translation from French to Turkish of news (announcements) on the Covid-19 taken from the website of Consulate General of France.

Keywords: Translation studies, Skopos Theory, Target-oriented, Function, News, Covid-19.

Extended Summary

When we look at the studies in translation studies, we can say that the field has recently developed in parallel with the act of translation and that the applications provide an opportunity to present approaches from different perspectives. Because this feature of the act of translation, which has a wide scope and thus is much more inclusive in this context, is naturally reflected on the theoretical ground. Especially, interlingual translation, which we can define as a transmission between different language systems, is practiced frequently in daily life. As a process, the transmission of any written or spoken text between different languages is not only a pure linguistic transmission, but also an intercultural transmission. Thus, the process of interlingual translation includes dynamic non-linguistic parameters. Translator's background knowledge at the macro level, the content and type of the text to be translated, the language in which it is composed, and the social, and the language and culture characteristics to be transferred can all be given as examples to these non-linguistic parameters.

In this context, Skopos Theory, a target-oriented theory, was put forward by the German translation theorist Hans J. Vermeer. The word "skopos" in this theory, which is based on the idea that every act of translation should have a certain purpose, is a word of Greek origin and means "purpose, target, aim". Vermeer focused on the functions of target-oriented texts on target culture in translation. The functions of the target-oriented texts on the target culture point to a fully functional approach and immediately bring to mind the text types. In general, Skopos Theory has an important place in the field of translation studies in terms of emphasizing the functional and pragmatic dimensions of translation. With this theory, Vermeer once again underlined the fact that translation is not just merely a linguistic code transmission, and emphasized that translation should be done by taking into account the target text and its functional characteristics.

News (or announcement) texts, which are a functional and target-oriented text type, are frequently created as a part of daily life. With the development of technology and the spread of the internet network, both written and oral news are now made through web pages. News can include topics that develop daily or periodi-

cally. Thanks to the news that inform the society about current issues or announce the decisions made about these issues, people can follow the current events and stay informed. In this context, we can say that first of all, news has an informative function and serves as a medium for communication. In addition to its informative features, on the other hand, news has the capacity to impact the society. Such texts can push and direct people towards a certain behaviour, thought or decision by calling out on any subject (conative function), regarding the issues relevant to society, politics, health, daily life, etc. Thus, the functional (operative) feature of news is revealed. As we mentioned before, news can be prepared in many ways. These texts reach the society via either the television, the radio, in written (pressed) form or visual elements or music over the internet. From this point of view, we can state that news or announcements can also have an audio-visual function. Although it is not decisive for Vermeer's theory, when we look at it from Reiss' point of view, we can say that news is hybrid texts containing more than one genre. From Vermeer's point of view, we can say that news, like all texts, are functional and target-oriented texts, and that the purpose (skopos) and function should be at the forefront in the translation process of these text types.

In the light of all this information, we can say that Skopos Theory has an important place in the history of translation studies in that it does not distinguish between text types, and it is a general translation theory. The most important goal for Skopos Theory is to provide the effect and function of the source text in the target culture. Because, according to Vermeer, every text has a function and purpose. In other words, for Vermeer, every text (literary, special field, technical, daily, etc.) has the characteristics of a functional text. In this context, functional news (announcements), which is one of the functional text types is also a suitable text for analysing the theory. The purpose of this type of text, which is related to daily life, is to inform the target audience, to direct them to a thought and behaviour, or to enable the masses to make decisions. In this regard, the aim should be the same in the translation of news and announcements. The aim in question is to provide the function and effect of the source text in its own culture in the target culture through the target text. The translation of news texts also is aligned with Skopos Theory in these respects.

Giriş

Çeviribilim alanında yapılan çalışmalara bakıldığında çeviri eylemine koştur olarak alanın son zamanlarda gelişme gösterdiğini ve uygulamaların farklı açılardan yaklaşımlar sunabilme imkânı sağladığını söyleyebiliriz. Çünkü geniş bir yelpazeye sahip olan ve bu bağlamda kapsayıcılığı yüksek olan çeviri eyleminin bu özelliği doğal olarak kuramsal zemine de yansımaktadır. Özellikle de farklı dil dizgeleri arasında gerçekleşen bir aktarım olarak tanımlayabileceğimiz dillerarası çeviri günlük hayatta pratik olarak sıkça yapılmaktadır. Her türlü yazılı ya da sözlü metnin farklı diller arasında aktarılması işi süreç olarak sadece saf bir dilsel aktarım değil aynı zamanda kültürlerarası bir aktarımdır. Böylece dillerarası çeviri süreci dinamik dildışı parametreleri de içinde barındırmaktadır. Bu dildışı parametrelere örnek olarak makro düzeyde çevirmenin arka plan bilgisini, çevirisi yapılacak metnin içeriği ve türünü, oluştuğu dili, kültürel toplumu ve aktarılacak dil-kültür özelliklerini gösterebiliriz. Söz konusu makro düzeydeki dildışı parametreler kendi içinde çevirmenin entelektüel bilgisini, dünya görüşünü, eğitimini, ideolojisini, kaynak ve erek kültürlerin arka planda kaynak ve çeviri metni nasıl etkilediklerini, bu bağlamda kaynak metnin okuyucusuna ne söylemek istediği ve bunun aynı şekilde erek kitleye nasıl söylenebileceği gibi durumları da içermektedir. Öte yandan, erek veya alıcı kitlenin de beklentisi, ideolojisi, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durumu gibi parametreler de çeviri sürecinde göz önüne alınmalıdır.

Bahsetmiş olduğumuz parametreler arasında en önemlilerden biri olan ve çeviri sürecinin başında göz önüne alınıp düşünülmesi gereken şey metnin türü ve amacıdır. Metin türleri hem genel anlamda hem de kendi içlerinde çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik beraberinde amaç veya işlev çeşitliliğini

de getirmektedir. Örneğin, yazınsal metinler genel bir metin türüdür fakat kendi içinde de roman, şiir, tiyatro gibi biçimsel türleri de içermektedir ve amaçları da (ya da işlevleri) metnin konusunu, ne ifade ettiğini, vermek istediği mesajı ve bağlamı dışında yazınsal ve estetik değerini de okuyucuya aktararak onu içine alıp etkilemektir. Öte yandan, günlük (kullanmalık) metinlerin kendi içinde tarifler, kullanma klavuzları, haber, ilaç prospektüsleri, kozmetik vb. farklı iç türleri bulunmaktadır. Amaçları ise hedef okuyucu kitlesini bir şey veya konu hakkında bilgilendirmek, bir şeyin nasıl kullanılacağını göstermek veya hedef kitleyi işlevsel olarak yönlendirmektir. Özel alan (veya teknik) metinlerinde tıp, felsefe, hukuk, mühendislik gibi iç türler vardır. Bu metinlerin amacı, hedef kitleyi bir özel alan konusu hakkında bilgilendirmek veya işlevsel olarak karşı tarafı bir duruma yöneltmektir. Kısacası bütün bu metin türlerinin kendi içlerinde amaçları, hitap ettikleri okuyucu kitleleri ve işlevleri bulunmaktadır. Söz konusu metin türlerinin çeviri sürecinde de içerik ve anlamın yanı sıra işlevlerin, amaçların ve etkilerin de karşı dil ve kültürde ya da erek kitle üzerinde sağlanması gerekmektedir. Çünkü dillerarası çeviride amaç, kaynak metnin kendi kültüründe ifade ettiği şeyi (söylenmek istenen şeyi), anlamı ve kaynak kültür üzerinde bıraktığı etkiyi ya da işlevi aynı ya da yakın şekilde başka bir erek dilde ve kültürde sağlayabilmektir. Böylece anlam, içerik, etki ve işlev olarak kaynak odaklılık, biçimsel olarak ise erek odaklılık ön plana çıkmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi çeviri eylemine dair parametreler ve süreçler kuramsal düzeye de yansımakta ve çeviribilim alanında da tartışılmaktadır. Bu açılardan çeviribilimde ön plana çıkan önemli kuramlardan biri de “Skopos Kuramı”dır. Skopos Kuramı ile farklı metin türleri üzerinden çeşitli incelemeler yapılmıştır fakat özellikle de sağlık içerikli haberlerin çeviri sürecinde ve biçiminde Skopos Kuramı bağlamında bir inceleme henüz yapılmamıştır. Bu da günlük yaşamda önemli bir yer tutan sağlık içerikli haber (duyuru) metinlerinin Skopos Kuramı açısından incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Çalışmamızda ilk olarak Skopos Kuramı'na değinip kuramın süreçlerinden, temel noktalarından ve çeviribilimdeki bahsedeyeğiz. Daha sonra metin türü olarak duyuru niteliğindeki haber metinleri ve işlevleri hakkında bilgi vereceğiz ve sağlık içerikli haber metinlerine uygun bir örnek oluşturabilecek olan Covid-19 salgını hakkındaki bazı haber veya duyuru metinlerinin Fransızcadan Türkçeye yapılmış çevirilerini Skopos Kuramı bağlamında inceleyeceğiz. Böylece tümevarımlı bir yöntem ile Skopos Kuramı'nın farklı bir tür olarak sağlık içerikli haber metinlerinde de işleyebileceğini göstermeye çalışacağız.

Skopos Kuramı

Skopos Kuramı Alman çeviribilimci Hans J. Vermeer tarafından ortaya atılmıştır. Her çeviri eyleminin belli bir amacı olması gerektiği düşüncesini temel alan bu kuramdaki "skopos" sözcüğü Yunanca kökenli bir sözcük olup "amaç, hedef, erek" anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Vermeer, çeviri eyleminde erek odaklı metinlerin erek kültür üzerindeki işlevlerine yoğunlaşmıştır. Erek odaklı metinlerin erek kültür üzerindeki işlevleri tamamen işlevsel bir yaklaşıma işaret etmekte ve akla doğrudan metin türlerini getirmektedir. Çeviride metin türlerini belirleyen ve bu türler üzerinden çeviri yaklaşımları belirleyen kişi bir diğer Alman çeviribilimci Katharina Reiss'tır. Vermeer, kuramını "*Katharina Reiss'in metin türleri ve işlevleri üzerine yapmış olduğu çalışmalar ile temellendirmiştir*"¹. Reiss'tan yola çıkarak kapsayıcı bir genel çeviri kuramı oluşturmayı hedefleyen Vermeer'in geliştirmiş olduğu Skopos Kuramı'ndan bahsetmeden önce Reiss'in metin türleri sınıflandırmasına ve metin türü bağlamında çeviri yöntemlerine kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Reiss, metin türü sınıflandırmasını Alman dilbilim kuramcısı Karl Bühler'in "Organon Modeli" adı altında dilin işlevlerini belirlemiş olduğu modelden hareketle yapmıştır. Dilin, betimleme (bilgilendirme), anlatım

¹Tahir Gürçağlar, şehnaz, *Çevirinin ABC'si*, Say Yayınları, İstanbul, 2011, s. 121.

ve seslenme işlevlerinin olduğunu savunan Bühler'den yola çıkan Reiss, bu işlevleri metin türü sınıflandırmasına uyarlayarak bir çeviri yöntemi geliştirmiştir². Reiss, metin türlerini, bilgilendirici, anlatımlı (yazınsal), işlemsel (işlevsel) ve görsel-ışitsel metin türleri olarak belirlemiştir³. Reiss, bilgilendirici metinleri, içeriğin ve iletişimin ön planda olduğu, içeriğinde bilgilerin ve düşüncelerin bulunduğu metin türleri olarak tanımlamıştır⁴. Bu metin türleri için Reiss, raporları ve belirli eğitim malzemelerini örnek olarak göstermektedir⁵. Anlatımlı veya yazınsal metin türü ise belirli bir yaratıcılık gerektiren ve dilin estetik bir biçimde kullanıldığı, iletinin hangi biçimde verildiğinin ve yazarın ön planda olduğu metinlerdir⁶. Bu metin türleri, yazınsal ve sanatsal metinlerdir. Bir diğer tür olan işlemsel veya işlevsel metinler, alıcıda herhangi bir davranışı tetikleyen, onu bir şeye ya da bir düşünceye yönlendiren veya bir ürün almaya iten metin türleridir⁷. İşlemsel metinler diyalog şeklinde olabilmektedir ve dil yapıları da genellikle çağrı işlevine yoğunlaşmaktadır. Reklam metinleri veya politik metinler gibi türler işlemsel metinlere örnek gösterilebilir⁸. Son olarak görsel-ışitsel metin türleri ise tamamen görsel ve işitsel olup çok yönlü olabilen türde metinlerdir. Filmler, reklamlar, müzik, resim ve görsel öğeler içeren metinler bu türe örnek gösterilebilir⁹.

Çeviri yaklaşımları açısından Reiss, bilgilendirici metinlerin çevirisinde içeriğin önemli olduğunu ve metnin içindeki bilgilendirici öğelerin doğrudan ve uzatma yapmadan olduğu gibi aktarılması gerektiğini savunmuştur¹⁰. Anlatımlı veya yazınsal değerdeki metinler ise estetik öğelere ağırlık verilerek

2 Göktürk, Akşit, *Çeviri: Dillerin Dili*, YKY, İstanbul, 1994, s. 24.

3 Munday, Jeremy, *Introducing Translation Studies, Theories and Applications*, Routledge, Londra, 2016, s. 117.

İngilizceden Türkçeye çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

4 A.g.e., s. 115.

5Tahir Gürçağlar, Şehnaz, *Çevirinin ABC'si*, Say Yayınları, İstanbul, 2011, s. 122.

6Munday, Jeremy, *Introducing Translation Studies, Theories and Applications*, Routledge, Londra, 2016, s. 115.

İngilizceden Türkçeye çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

7 A.g.e., s. 115.

8 A.g.e., s. 115.

9 A.g.e., s. 116.

10 A.g.e., s. 117.

aktarılmalıdır. Çevirmen kaynak metin yazarını temsil etmeli ve yazarın biçimini ön plana alarak çevirisini yapmalıdır¹¹. Öte yandan, işlemsel veya işlevsel metinlerin çevirisi alıcıya yönelik olmalıdır ve alıcıda uyandırılmak istenen etki erek kitlede de sağlanmalıdır. Burada devreye uyarlama yöntemi de girebilir. Çünkü uyarlamada, kaynak metin ve anlamı tamamen erek dil ve kültür şartlarına yerleştirilmektedir. Başka bir deyişle, kaynak metin, sanki erek dil ve kültürde yazılmış gibi bir etkiye sahip olmaktadır. Bu durumda çevirmen erek kitleyi etkileyebilecek eşdeğerler yaratmalıdır¹². Görsel-işitsel türdeki metinlerin çevirisinde ise, görsellik ön planda olmalı ve çevirmen gerekirse tamamlayıcı olarak müzik, görüntüler ve yazılı ifadelerden de yararlanmalıdır¹³.

Metin türlerini belirleyen Reiss, belirlemiş olduğu her metin türüne göre onların işlevlerini göz önünde bulundurarak bir takım çeviri yöntemleri önermiştir. Reiss, her ne kadar daha sonra Vermeer ile genel bir çeviri kuramı yaratmaya çalışarak Skopos Kuramı'nın temellerinin atılmasını desteklemiş olsa da ilk başta her metin türü ve işlevi için ayrı ayrı çeviri yöntemleri belirlemiştir. Reiss, bir metin içerisinde birden fazla işlev olabilen hibrit metinlerin de olabileceğini belirtmiştir ve böyle bir durumda metin içinde ağırlıklı olan işlev hangisi ise çevirmen o işleve uygun olan çeviri yöntemini benimsemelidir¹⁴. Öte yandan, bir metin türü içerisinde aynı anda dengeli olarak farklı işlevlerin de olabilmesi mümkündür. Bu durumda da çevirmen, aynı metin içinde yine işleve göre farklı çeviri yaklaşımlarını benimseyebilir. Yaklaşımlar tamamen metin türünün işlev çeşitliliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Reiss için her metnin bir işlevi vardır. Kuramcı, belirlemiş olduğu her metin türü için farklı çeviri yöntemleri önermiş olsa da genel olarak bakıldığında çeviri yöntemlerinde önceliğin kaynak metnin işlevini ve etkisini erek metin aracılığı ile erek kitle üzerinde sağlamak olduğunu söyleyebiliriz. Böylece

11 A.g.e., s. 117.

12 A.g.e., s. 117.

13 A.g.e., s. 117.

14 A.g.e., s. 117.

Reiss'in önermiş olduğu yöntemlerde yazınsal metinler hariç erek odaklılığın ağırlıkta olduğunu belirtebiliriz. Yazınsal metinlerin çevirisinde, kaynak metin yazarının biçimsel veya biçimsel (estetik) değerinin korunması gerektiğinden bu türün çevirisi daha kaynak odaklı bir yaklaşımı gerektirmektedir. Reiss, metin türleri ve çeviri yöntemleri yaklaşımı ile çeviri eylemine ve metinlere işlevsel bir açıdan bakarak çeviribilim açısından önemli bir adım atmıştır.

Vermeer ise, her ne kadar Reiss'in metin türleri ve işlevleri sınıflandırmasından hareket etse de Skopos Kuramı'nda, her metin türü ve işlevi için ayrı bir çeviri yaklaşımı önermemiştir. Vermeer'in kuramı tüm metin türlerini ve işlevlerini kapsayacak bir kuramdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi kuramcının amacı, genel, kapsayıcı ve bütünleştirici bir çeviri kuramı oluşturmaktır ki bu da Vermeer'in yaklaşımının farklılığını göstermektedir. Çeviriyi erek odaklı ve işlevsel amacı olan bir eylem olarak değerlendiren Vermeer'in bu düşüncesinde yine kendisi gibi Alman çeviribilimci Justa Holz-Mänttari'nin fikirlerinden izlere rastlamak mümkündür. Çeviribilimde "Eylem Kuramı" olarak öne sürülen kuramda Mänttari çeviriyi "bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen eylem" olarak tanımlamış ve erek metin şartlarına uygun çeviri yapılması gerektiğinin altını çizmiştir¹⁵. Bu durumda çeviri, tamamen erek dil ve kültür şartlarına göre yapılmalı ve çevirmen de kararlarını daha çok bu doğrultuda almalıdır. Bir eylem olarak çevirinin amacı da erek dil aracılığı ile erek kültür ve kitleye doğru bir şekilde ulaşabilmektir. Skopos Kuramı'nda da çeviri, "*belli bir amacı ve kendine özgü son ürünü olan (translatum) özgül nitelikli bir insan etkinliği*" olarak tanımlanmaktadır¹⁶. Vermeer için çeviri insana özgü bir eylemdir. Sadece dilsel bir kod aktarımı olmayan aynı zamanda bir kültürel dönüşüm ve konumlanım olan son ürün yani erek metin (çeviri metin) ise Vermeer tarafından "translatum" olarak tanımlanmaktadır. Eylem olarak çeviri sürecinin belirli bir amaca hizmet eden

15 Eruz, Sakine, *Çeviriden Çeviribilime*, Multilingual, İstanbul, 2003, s. 53.

16Raková, Zuzana, *Çeviri Kuramları*, Çevirmenin Yayını, (Çev. Yusuf Polat), Ankara, 2016, s. 153.

son parçası olan translatum erek kültüre yönelik yeterli bir metindir¹⁷.

Vermeer için amaç ise “*her eylem amaç odaklıdır- başka bir deyişle: her eylemin bir hedefi vardır*”¹⁸ düşüncesinden yola çıkarak şekillenmektedir. Her eylemin bir amacı olması fikrinden hareketle çevirinin de bir amaç olduğunu savunan Vermeer, amaç sözcüğünü çevirmenin niyeti, çeviri metnin amacı ve çevirinin işlevi olarak düşünmektedir¹⁹. Çevirmenin niyeti, çevirmenin çeviri sürecinde uyguladığı eylemleri ve hedefini, çevirinin amacı çeviri metnin ne amaçla yapıldığını, çevirinin işlevi ise erek metnin erek kültürdeki işlevini göstermektedir²⁰. Çevirisini erek kültür şartlarına göre yapan çevirmenin kendi hedefi kaynak metnin anlamını, etkisini veya işlevini erek dildeki eşdeğerlikler ile erek kültürde sağlayabilmektir. Çünkü çevirmen, “*çevirme sürecinde karar almaya yetkin gerçek çift kültürlü bir uzmandır*”²¹. Öte yandan işlev ise, erek alıcının alımladığı metnin amacı veya onun yorumladığı haliyle bir metnin anlamı olabilmektedir²². Başka bir deyişle, çevirinin işlevi alıcıda oluşmaktadır. Erek alıcının hem metnin amacını anlaması hem de metnin anlamını yorumlayarak alımlaması o metnin işlevini gerçekleştirerek etkisini sağladığını göstermektedir.

Skopos Kuramı’nın Vermeer tarafından belirlenmiş altı temel kuralı bulunmaktadır:

1. *Çeviri (erek) metin skopos ile belirlenir.*
2. *Kaynak dil ve kültürde bilgi aktarımı sağlayan kaynak metinle ilişkili olarak erek metin de erek dil ve kültürde bilgi aktarımı sağlar.*
3. *Erek metnin kendi kültüründe sağladığı bilgi aktarımı kaynak metin ve kültürü etkilemez.*

17 Vermeer, Hans Josef, Skopos and Comission in Translational Action, *The Translation Studies Reader*, (Ed. Lawrence Venuti), (İng. Çev. Andrew Chesterman), içinde, Routledge, Londra, 2000, s.223. İngilizceden Türkçeye çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

18 A.g.e., s. 9.

19 Yazıcı, Mine, *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, Multilingual, İstanbul, 2005, s. 147.

20 A.g.e., s. 147.

21 Vermeer, Hans Josef, *Çeviride Skopos Kuramı*, (Çev. Ayşe Handan Konar), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2007, s. 30.

22 A.g.e., s. 5.

4. Erek metin kendi içinde bağdaşık olmalıdır.
5. Erek metin kaynak metinle de bağdaşık olmalıdır.
6. Yukarıda belirlenen beş kural önem sırasına göre verilmiştir, skopos kuralı birincil ve en önemli kuraldır²³.

Skopos Kuramı'nın ilk kuralı ve Vermeer'in en önemli olarak gördüğü kural, çeviri metnin bir skopos yani amaç sonucunda ortaya çıkmasıdır. Başka bir deyişle, çeviri eylemini başlatan amaç, aynı zamanda erek metnin (translatum) ortaya çıkmasını da sağlamaktadır. Amaç olmazsa çeviri eylemi gerçekleşmez ve çeviri metin de meydana gelmez. İkinci kural, kaynak metnin kendi kültüründe sağladığı bilgi aktarımını veya işlevini erek metnin de erek kültürde sağlamasıdır. Bu aşamada, "*kendi kültür ortamı içerisinde bir kaynak metin alınır ve yerine kendi (farklı) kültür ortamında "skopos"una uygun bir şekilde işleyebilecek bir erek metin konur*"²⁴. Çünkü kaynak metin kendi kültürü için bağımsız ve kendine has özellikleri ve işlevleri olan bir (işlevsel) metindir. Bu durumda, erek metin de kendi kültüründe aynı özellikleri göstermelidir. Üçüncü kural, erek metnin kendi kültüründe gerçekleştirdiği bilgi aktarımının kaynak metni ve kültürü bağlamamasıdır. Burada iki farklı kültür söz konusu olduğu için erek metnin kendi kültüründeki misyonu (işlevi) kaynak metin ve kültüre tersi yönde bir yansımada veya etkide bulunmamaktadır. Dördüncü kural ise, bağdaşıklık kuralıdır. Erek metin her ne kadar kaynak metinden hareketle oluşsa da kendi içinde tutarlı ve bütünlüklü bir yapıya sahip olmalıdır. Böylece erek metin kendi kültüründe anlaşılır olmalı ve anlamı, içeriği erek kitleye aktarabilecek bir özellik göstermelidir. Beşinci kural, erek metnin sadece kendi içinde değil kaynak metin ile de bağdaşık olmasıdır. Erek metin her ne kadar kendi kültürü içinde bir misyona sahip olsa da kaynak metinden ortaya çıkmış ve onun amacını erek kültüre yansıtmak üzere oluşan bir metin olduğu için kaynak metinden tamamen bağımsız olmamalıdır. Yoksa

23 Munday, Jeremy, *Introducing Translation Studies, Theories and Applications*, Routledge, Londra, 2016, s. 127. İngilizceden Türkçeye çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

24 Vermeer, Hans Josef, Çevirinin Doğası- Bir Özet, *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?*, (Çev. Şebnem Bahadır ve Dilek Dizdar), içinde, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 170.

erek metin çevrilmiş metin olmaktan çıkar ve farklı bir yeni metne dönüşür. Bu yüzden, erek metin anlamsal, amaçsal ve içerik olarak kaynak metne sadık ve benzer olmak durumundadır. Son kuralda ise Vermeer, belirlemiş olduğu kuralların önem sırasına göre olduğunu belirtmekte ve en önemli kuralın da ilk olarak verdiği skopos (amaç) kuralının olduğunu belirtmektedir. Çünkü kuramın temel hareket noktası olan skopos, bütün süreci başlatan, belirleyen ve translatumun ortaya çıkmasını sağlayan merkez konumundaki sözcüktür.

Skopos Kuramı erek odaklı ve işlevsel özellikte bir kuram olarak çeviribilimde önemli bir yere sahiptir. Bu kuramın yenilikçi sayılabilecek özellikleri arasında kaynak metni çevirirken kararları ve metnin nasıl konumlandırılması gerektiğini çevirmene bırakmasıdır²⁵. Başka bir deyişle, metin türü gözetmeksizin her metnin çeviri sürecine yansiyabilecek bu kuramın tamamen amaç ve işlev öncelikli olması çevirmene biçimsel bir özgürlük ve karar alanı sunmaktadır. Öyle ki, bir uzman olarak çevirmen, erek metinde işleve ve amaca hizmet etmek veya boşlukları doldurup belirsizlikleri daha anlaşılır kılmak için metinde eklemeler, iyileştirmeler, çıkarmalar, biçimsel birtakım oynamalar yapabilmektedir. Biçimsel bir yeniden yazma olarak değerlendirilebilecek bu durum, işveren kişi veya kurumun müdahalesiyle de gerçekleşebilmektedir. Fakat yine de süreci gerçekleştiren birincil özne ve işin uzmanı olarak çevirmen ön plana çıkmaktadır. Böylece, “*bu süreçte çevirmen de gerçekleşmesi istenen iletişimin amacına uyacak şekilde iletinin biçimini ve anlamını erek metne aktarır*”²⁶. Çünkü önemli olan, amacın yerine getirilmesi ve işlevin, etkinin erek kültürde alıcı kitle üzerinde sağlanmasıdır.

Genel olarak bakıldığında, Skopos Kuramı, çevirinin işlevsel ve pragmatik boyutuna vurgu yapmaktadır. Vermeer bu kuram ile çevirinin sadece bir dilsel kod aktarımı olmadığının bir kez daha altını çizmiş, çevirinin erek odaklı ve işlevsel özellikler göz önüne alınarak yapılması gerektiğini

25 Guidère, Mathieu, *Introduction à la traductologie*, de boeck, Brüksel, 2010, s. 73. Fransızcadan Türkçeye çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

26 Demircioğlu, Cemal, *Çeviribilimde Tarih ve Tarih Yazımı Doğu-Batı Ekseninde Bir Karşılaştırma*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 24.

vurgulamıştır. Çünkü metinler, belirli bir amaçla kitleler için üretilmektedir ve her metin aslından bir çeşit “davranıştır”²⁷. Çeviri de bu durumda farklı davranışları buluşturan ve iletişimi, etkileşimi sağlayan bir eyleme dönüşmektedir. Bu açılardan bakıldığında Skopos Kuramı’nın çeviri sürecine ve çevirmene kuramsal temelli katkılar sağladığını söyleyebiliriz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, metin türleri ve işlevleri her ne kadar ayrı ayrı önemli olsa da Vermeer geliştirdiği kuramıyla genel bir çeviri kuramı oluşturmayı hedeflemiş ve söylemlerini tüm metin türlerini kapsayacak şekilde yapmıştır. Başka bir deyişle, Skopos Kuramı süreçlerini tüm metin türleri çevirisinde incelemek mümkündür. Fakat biz çalışmamızın sınırları gereğince bu kuramın süreçlerini tür olarak sağlık içerikli haber veya duyuru metinlerinin çevirisinde ele alacağız. Öncelikle genel olarak haber metni türü ve işlevi hakkında genel bir bilgi verip daha sonra Fransa Başkonsolosluğu web sayfasından almış olduğumuz Covid-19 içerikli bazı haber (duyuru) metinlerinin Fransızcadan Türkçeye çeviri örneklerini inceleyeceğiz.

Haber Metinleri ve Çeviri İncelemesi

Haber veya duyuru metinleri günlük hayatın bir parçası olarak sıklıkla oluşturulan metinlerdir. Gerek yazılı gerekse sözlü olarak yapılan haber metinleri teknolojinin gelişmesi ve internet ağının yaygınlaşması ile artık günümüzde web sayfaları üzerinden de yapılmaktadır. Haber metinleri içerik olarak günlük ya da dönemsel olarak gelişen konuları kapsamaktadır. Güncel konular hakkında topluma bilgi veren veya bu konular hakkında alınan kararları duyuran haber metinleri sayesinde insanlar gündemi takip edip bilgilenmektedirler. Bu bağlamda, öncelikle haber metinlerinin bilgilendirici işlevde olduklarını ve iletişim sağlamada bir araç görevi gördüklerini söyleyebiliriz. Öte yandan, haber metinleri bilgilendirici özelliklerinin yanı sıra toplum üzerinde etki bırakma özelliğine de sahiptir. Bu tür metinler

27 Stolze, Rade Gundis, *Çeviri Kuramları- Giriş*, (Çev. Emra Durukan), Değişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 209.

aynı zamanda duyuru niteliğinde olup topluma, siyaset, sağlık, gündelik vb. herhangi bir konuda seslenerek (çağrı işlevi) insanları belirli bir davranışa, düşünceye veya karar almaya itip yönlendirebilmektedir. Böylece haber metninin işlevsel (işlemsel) özelliği ortaya çıkmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, haber metinleri birçok şekilde yapılabilmektedir. Gerek televizyonda gerek radyoda gerekse yazılı (basılı) bir şekilde veya internet ağı üzerinden görsel öğelerle veya müzik eşliğinde sesli bir şekilde de haber metinleri topluma ulaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, haber veya duyuru metninin görsel-işitsel bir işleve de sahip olabileceğini belirtebiliriz. Her ne kadar Vermeer'in kuramı için belirleyici olmasa da Reiss açısından baktığımızda haber metninin içinde birden fazla tür içeren hibrit metinler olduklarını söyleyebiliriz. Vermeer açısından ise, her metnin olduğu gibi haber metninin de işlevsel ve amaca yönelik metinler olduklarını, ayrıca bu metin türlerinin çeviri sürecinde de amaç (skopos) ve işlevin ön planda olması gerektiğini söyleyebiliriz.

Haber (duyuru) metinleri ile ilgili Ünsal'ın Skopos Kuramı bağlamında uyarlanmış olduğu şu çıkarımlara da varılabilir:

- *Haber metinleri, iletişim koşulları alıcının/ okuyucuların beklenti ve gereksinimlerini içerdiği için kullanımlık metin türünde yer alır.*

- *Sözlü ve yazılı tüm kültürel biçimleri içerdiği için kültürel odaklıdır.*

- *İşlevsel bir amaçla gerçekleştiği için kendi içinde tutarlıdır.*

- *Kültürlerarası iletişimin tüm gerekliliklerini içerdiği için uygulanabiliridir.*

- *İletişimsel değerlerin tüm araçlarını kullandığı için kapsamlıdır.*

- *Mantıklı, anlaşılır ürüne yöneldiği için bilgiye dayalıdır²⁸.*

Görüldüğü gibi, günlük metin olarak kullanımlık metin özelliği gösteren haber metninin dillerarası çevirisinde kültürlerarası özelliğini de göz önünde

28 Ünsal, Gülhanım, Haber Dili ve Çevirisi, *International Journal of Language Academy*, sayı: 28, 2019, s. 43. https://ijla.net/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=619212165_3_G%C3%BClhan%C4%B1m%20%C3%9CSAL.pdf&key=25818 31.10.2021 tarihinde erişildi.

bulundurmamak gerekmektedir. Genel anlamda, her metin gibi işlevsel olan bu metin türünün çevirisi de bilgi aktarmak adına tutarlı ve anlaşılır olmalıdır. Çeviri metin, anlam ve söylenmek istenenin yanı sıra erek kültürde de uygun ve doğru şekilde amacını, işlevini yerine getirebilmelidir. Böylece, kaynak metnin kendi kitlesi üzerinde sağlamış olduğu etki erek kültürdeki kitle üzerinde eşdeğer olarak sağlanabilir. Tüm bu açılardan bakıldığında ve Vermeer'in kuramını tüm metin türlerini kapsayacak şekilde tasarlamasından hareketle haber metinleri Skopos Kuramı süreçlerini yansıtmak için uygun metin türleridir. Daha önce de belirttiğimiz gibi spor, politika, sağlık, günlük olaylar vb. her konuyu içerebilen haber metinlerinden farklı olarak sadece sağlık içerikli olan haber ve duyuru metinlerinin çevirisini inceleyeceğiz. Bunun için de son yıllarda tüm dünyanın yaşadığı ve hala da kısmen yaşanan Covid-19 pandemisi üzerine yapılmış haber ve duyuru metinleri çevirisi en iyi örnek olarak gösterilebilir. Covid-19 pandemisi sürecinde ülkelerin özellikle de uluslararası seyahatler konusunda almış oldukları bazı tedbirler günümüz iletişiminde yaygın ve oldukça etkili olan internet ağı üzerinden haberler ve duyurular şeklinde yayımlanmıştır. Fransa-Türkiye arasındaki sayahatler ile ilgili şartlar ise Fransa Başkonsolosluğu'nun web sayfasında haberler ve duyurular şeklinde ilan edilmiştir. Biz de çalışmamız bağlamındaki çeviri örneklerini Fransa Başkonsolosluğu'nun web sayfasından aldık. Çevirilerin kim tarafından yapıldığı belirtilmemiştir. Bu yüzden, çevirmenin (veya çevirmenlerin) kimliği bilinmemektedir. Örneklere bakacak olursak;

*1. Message à la communauté française- Covid-19: modification du classement de la Turquie*²⁹

*Covid-19: Fransa ve Türkiye arasındaki seyahat koşullarında değişiklik (27 Ağustos 2021)*³⁰

Metnin başlığı olan ilk örnekte, kaynak metin bize doğrudan sözcüğü sözcüğüne olarak "Fransız toplumuna mesaj- Covid-19: Türkiye

²⁹ <https://istanbul.consulfrance.org/Message-a-la-communaute-francaise-Covid-19-modification-du-classement-de-la-11.11.2021> tarihinde erişildi.

³⁰ <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-Fransa-ve-Turkiye-arasindaki-seyahat-kosullarinda-degisiklik-27-3921-11.11.2021> tarihinde erişildi.

sınıflandırmasının değişikliği” şeklinde bir karşılık vermektedir ve bu karşılık erek dil olan Türkçede çok da anlaşılır bir ifade değildir. Haber metninde genel olarak pandemi sürecinde Fransa ve Türkiye arasındaki seyahatlerde alınacak tedbirlerden bahsedilmektedir. Aşılanmanın devam ettiği fakat henüz gerektiği kadar yaygınlaşamadığı bu dönemde bazı diğer ülkeler gibi Fransa da Türkiye’yi riskli ülke (kırmızı bölge) olarak konumlandırmış ve seyahatlerde kısıtlamalar veya belirli şartlar getirmiştir. Bazı durumlarda da Fransa özellikle aşısı olmayanlar için negatif PCR testi zorunluluğu gibi kurallar belirlemiştir. İçerik olarak şartları ve koşulları duyuran haber metninin Türkçe çevirisine baktığımızda tümcenin biçimsel olarak tamamen değiştiğini ve doğrudan erek odaklı bir yaklaşımın sergilendiğini söyleyebiliriz. İşveren olarak değerlendirebileceğimiz Fransız Başkonsolosluğu aracılığı ile metni çeviren özne tamamen bağlamsal içerikten hareketle erek kitle üzerinde doğrudan etki bırakmak için metinden işlevsellik açısından erek kitle için önem teşkil etmeyecek “Message à la communauté française” (Fransız topluma mesaj) ifadesini çıkarıp doğrudan konunun merkezi olan “Covid-19:” ile cümleye başlamıştır. Böylece, seyahatlerin iki yönlü olabileceği düşünöldüğünde, Fransız topluma yönelik olan başlığı daha genel (Fransa’ya gidecek olan Türk vatandaşları) bir hale getirmiştir. Öte yandan çevirmen, metne “Fransa ve Türkiye arasında...”, “seyahat koşullarında...” gibi kaynak metinde olmayan ifadeler ekleyerek tümceyi erek kitle ve kültür açısından daha açık ve anlaşılır kılmıştır. Bu tarz metinlerde amaç, konuyu fazla uzatmadan açık ve anlaşılır biçimde doğrudan bilgiyi hedef kitleye ulaştırmak ve yönlendirmek olduğu için kaynak metnin çevirisinde de bu amaç öne çıkmaktadır. Alıcı kitlenin Fransa ve Türkiye arasında seyahat etmek isteyen Türk vatandaşlar olduğu düşünöldüğünde burada doğrudan hedef kitle odaklı işlevsel bir çeviri yaklaşımının söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca çevirmen, cümlenin sonuna da parantez içinde yine kaynak metinde olmayan bir tarih ekleyerek yapılan değişikliğin belirtilen tarihten itibaren geçerli olacağını vurgulamak istemiştir. Bu şekilde skoposu gerçekteştiren çevirmen, anlam açısından

kaynak metne sadık, biçimsel ve işlevsel açılardan tamamen erek kitle veya kültür odaklı bir yaklaşım sergilemiştir. Böylece erek kitle üzerinde kaynak metnin anlamını, işlevini ve etkisini sağlayabilmiştir.

2. *L'arrêté correspondant à cette mesure est consultable sur cette page.*³¹

İkinci örnekte ise, aynı haber metninin sonunda bulunan kaynak metin ifadesinin erek metinde olmadığı görülmektedir. Kaynak metindeki ifadenin doğrudan karşılığı “İlgili tedbire uygun kararnameye bu sayfa üzerinden danışılabilir” tümcesidir. Erek odaklı bir yaklaşımla “İlgili kararnameye şu sayfa üzerinden ulaşılabilir” şeklinde aktarılabilecek olan tümce, alınan tedbir ve kararlar ile ilgili haber metni sonunda ulaşılacak resmi kararnameye bağlantı vermektedir. Kaynak metinde alıcı kitlesinin ilgili kararnameyi incelemek isteyebileceği ihtimaline karşı yazılan bu tümce erek metinde bulunmamaktadır. Çevirmenin bu cümleyi çevirmeyip silerek erek metinde bulundurmamasının sebebi, erek kitlenin söz konusu kararnameyi incelemesine ihtiyaç duymayacağı yönünde bir öngöründe bulunması olarak düşünülebilir. Orijinal kararname dilinin Fransızca olmasından dolayı metnin Türkçe çevirisinin yapılmamış olması veya bunun erek kitlenin işine yaramayacağı gibi bir düşünce de sebep olarak gösterilebilir. Ayrıca, çeviri metnin içinde yeterince gerekli bilgi verilmiş olması da çevirmeni bu tümceyi silmeye yöneltmiş olabilir. Yine de bu tümcenin eklenmesinin daha faydalı olabileceği düşünülebilir. Fakat her durumda işlevsel bir yaklaşım olarak görülebilecek bu hareket, çevirmenin erek kitleyi ve metnin skoposunu göz önüne alarak erek odaklı bir yaklaşımda bulunmuş olduğunu göstermektedir.

3. *Elles pourront donc bénéficier des facilités (voyages entre la Turquie et la France sans motif impérieux, obtention du passe sanitaire français) que cela implique.*³²

31 <https://istanbul.consulfrance.org/Message-a-la-communaute-francaise-Covid-19-modification-du-classement-de-la-11.11.2021> tarihinde erişildi.

32 <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-Schema-vaccinal-complet-pour-les-personnes-ayant-recu-deux-doses-du-11.11.2021> tarihinde erişildi.

*Söz konusu kişiler böylece, Fransız aşı kartı da dâhil olmak üzere, zorunlu bir sebep ibraz etmeksizin, (Türkiye ve Fransa arasında seyahatlere ilişkin) kolaylıklardan yararlanabilecekler.*³³

Fransa Başkonsolosluğu'na ait Covid-19 ile ilgili bir başka haber ve duyuru metnine baktığımızda, kaynak metindeki ifadenin direkt karşılığı erek dilde “Onlar böylece belirtilen (zorlayıcı bir sebep olmadan Türkiye ve Fransa arasındaki seyahatler, Fransız sağlık kartı edinme) kolaylıklardan faydalanabilecekler” tümcesidir. Erek dilin söz dizimsel yapısına uysa da bu gibi bir cümlenin çeviri bir cümle olduğu çok belli olmakta ve Türkçeye tam uymamaktadır. Çevirmenin erek metindeki ifadeleri ise, bağlamsal anlama daha uygun eklemeler ile (söz konusu kişiler...), erek dil olan Türkçede daha kabul edilebilir (aşı kartı da dahil olmak üzere..., zorunlu bir sebep ibraz etmeksizin...) ifadelerdir. Öte yandan, Fransız kültüründe “passe sanitaire” (TAC-TousAntiCovid uygulaması kodu) sözcüğü hem Türkçedeki aşı kartı hem de Türk kültüründeki HES kodu tanımlamasına (HES- Hayat Eve Sığar uygulaması) ve kullanımına karşılık gelmektedir. Bu yüzden, çevirmenin sistem üzerinde bulunan “aşı kartı” eşdeğerini tercih etmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, kaynak metin ve erek metin arasında dikkat çeken bir farklılık da her iki cümlede parantez içine alınan kısımların birbirinden farklı olmasıdır. Kaynak metinde parantez içindeki kısım “Fransız aşı kartı edinme ve mücbir bir sebep bildirmeksizin Fransa ve Türkiye arasındaki seyahatler” (voyages entre la Turquie et la France sans motif impérieux, obtention du pass sanitaire français) gibi konuları içerirken erek metin sadece “Türkiye ve Fransa arasındaki seyahatlere ilişkin” kısmını içermektedir. Buradaki erek odaklı biçimsel değişikliğin sebebi çevirmenin dikkati iki ülke arasındaki seyahatler durumunda kuralların geçerli olacağına çekmek istemesi olarak gösterilebilir. Erek kitlenin iki ülke arasında seyahat etmek isteyen Türk vatandaşlar olduğu düşünülürse ve skopos da bilgi vermek, işlevi ve etkiyi sağlamak ise çevirmenin söz konusu bilgiyi erek dil

³³ <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-lki-do-uz-Sinovac-asisi-ve-bir-do-uz-BioNtech-asisi-ile-asilanmis-kisiler> 11.11.2021 tarihinde erişildi.

ve kültüre uygun bir şekilde vurgulayarak aktarmış olduğunu söyleyebiliriz. Böylece çevirmen, erek odaklı bir şekilde kaynak metnin işlevini, anlamını ve etkisini erek metindeki (translatum) eşdeğer ifadeler ile erek kitle üzerinde sağlayabilmiş ve metnin amacını yerine getirebilmiştir.

4. *En d'autres termes, les personnes vaccinées contre la Covid-19 en Turquie avec 2 doses du vaccin Coronovac (Sinovac) + 1 dose du vaccin BioNtech verront désormais leur schéma vaccinal considéré comme complet par les autorités françaises 7 jours après avoir reçu la dose du vaccin BioNtech.*³⁴

*Diğer bir ifadeyle, Türkiye'de 2 doz Coronovac (Sinovac) aşısı + 1 doz da BioNTech aşısı ile aşılanmış kişiler, BioNTech aşısının üzerinden 7 gün geçtikten sonra Fransız Makamları tarafından eksiksiz aşı çizelgesine sahip kişiler olarak kabul edilirler.*³⁵

Aynı metindeki bir diğer cümlede ise, kaynak metinde Fransa tarafından tam aşı çizelgesine sahip olabilecek kişilerin aşılanma şartlarından bahsedilmektedir. Kaynak metindeki cümle doğrudan düşünüldüğünde erek dilde “Başka bir deyişle, Türkiyede Covid-19’a karşı 2 doz Coronovac (Sinovac) +1 doz BioNTech aşısı olmuş kişiler, BioNTech aşısı dozunu aldıktan 7 gün sonra Fransız Makamları tarafından artık aşı çizelgelerinin tamamlanmış olarak değerlendirilmiş olduğunu görecekler” gibi karmaşık bir çeviriye oldukça hissettiren cümle ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar çevirmen diğer cümlelerde olduğu kadar biçimsel ve söz dizimsel olarak çok fazla oynama yapmamış olsa da kaynak cümledeki “contre la Covid-19” kısmını erek dil şartlarına daha uygun olması açısından kullanmamıştır. Çünkü aşı her ne kadar bir hastalığa karşı yapılsa da Türkçede “Covid-19’a karşı aşı olmak” ifadesi yerine daha çok “Covid-19 aşısı olmak” gibi bir ifade tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra çevirmen, erek cümlede kısmen ekleme ve

34 <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-Schema-vaccinal-complet-pour-les-personnes-ayant-recu-deux-doses-du> 12.11.2021 tarihinde erişildi.

35 <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-Iki-doiz-Sinovac-asisi-ve-bir-doiz-BioNtech-asisi-ile-asilanmis-kisiler> 12.11.2021 tarihinde erişildi.

çıkarmalar yaparak erek dil olan Türkçeye daha uygun eşdeğerlikler (BioNTech aşısının üzerinden 7 gün geçtikten sonra..., eksiksiz aşı çizelgesine sahip kişiler olarak kabul edilirler.) kullanmıştır. Böylece kaynak dildeki karmaşık yapıyı erek dilde daha düz, anlaşılır ve açık kılmıştır. Bu durumda, çevirmenin erek dil ve kitle odaklı bir yaklaşım ile kaynak metnin amacını, anlamını, işlevini ve etkisini erek kitle üzerinde sağlamış olduğunu söyleyebiliriz.

*5. Passe sanitaire- Délivrance d'un QR code pour les touristes étrangers vaccinés voyageant en France*³⁶

*Aşı belgesi – Fransa'ya seyahat edecek aşılanmış yabancı turistlere karekod tanımlanması*³⁷

Covid-19 ile ilgili bir diğer haber ve duyuru metninin başlığına baktığımızda, kaynak metnin Türkçe karşılığı olarak ortaya “Sağlık Kartı-Fransa'ya seyahat eden aşılı yabancı turistler için QR kod verme” gibi bir tümce çıkmaktadır. Çevirmen, “sağlık kartı” gibi bir karşılık yerine Türkçede daha uygun olan “aşı belgesi” karşılığını tercih etmiştir. Daha önceki metinde geçen “passe sanitaire” sözcüğü “aşı kartı” olarak çevrilmiş olsa da (çeviriyi aynı çevirmen mi yoksa farklı bir çevirmenin mi yaptığı bilinmemektedir) bu tümcede onun eş anlamlısı olabilecek “aşı belgesi” sözcüğü tercih edilmiştir. Bu durum, her ne kadar aynı kuruma ait farklı metinlerin çevirisi arasındaki terminoloji tutarsızlığını gösterse de metindeki bağlam seyahat edecek turistlerin aşılı olup olmadığıdır. Sağlık kartı veya belgesi ise daha genel ve kapsayıcı bir ifadedir. Öte yandan çevirmen, “verme” (fr. délivrance) sözcüğü için ise “tanımlanması” eşdeğerini kullanmıştır. Çünkü söz konusu ifade Türk kültüründe “kod tanımlamak” olarak kullanılmaktadır. Bunun için çevirmenin tercihini erek dil ve kültür şartlarına göre yapmış olduğunu söyleyebiliriz. “QR code” sözcüğü ise İngilizce bir sözcük olup açılımı “Quick Response Code” (Hızlı Yanıt Kodu) dur. Bu sistem sayesinde, daha önce tanımlanmış

³⁶ <https://istanbul.consulfrance.org/Passe-sanitaire-Delivrance-d-un-QR-code-pour-les-touristes-etrangers-vaccines> 12.11.2021 tarihinde erişildi.

³⁷ <https://istanbul.consulfrance.org/Asi-belgesi-Fransa-ya-seyahat-edecek-asilanmis-yabanci-turistlere-karekod> 12.11.2021 tarihinde erişildi.

barkod şeklindeki bir kodun cihazlara okutulması ile bir ürün ya da bir şey hakkında gerekli ve detaylı bilgiye hızlı bir şekilde erişim sağlanmaktadır. Birçok alanda yaygınlaşan bu uygulama Covid-19 ile kişilerin sağlık bilgisini veya aşı bilgisini sorgulamak için de kullanılmaktadır. Türkçede de “QR kod” olarak bilinen bu sözcüğün tam Türkçesi “karekod” olarak kullanılmaktadır. Barkodun kare şeklinde olmasından dolayı “karekod” denilen bu sözcüğü çevirmen de “QR kod” gibi İngilizce ve sözcüğü sözcüğüne bir karşılık yerine Türk dili ve kültürüne uygun “karekod” olarak aktarmıştır. Böylece, erek kitledeki herkesin anlayabileceği şekilde erek dil ve kültür odaklı işlevsel bir çeviri yapmıştır. Skoposu sağlayan çevirmen, kaynak haber metninin anlamını, etkisini ve işlevini erek kitle üzerinde sağlayabilmiştir.

6. *Plus d'informations sur les conditions et la procédure à suivre sur le site du Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères.*³⁸

*Konu ile ilgili gereken şartlar ve izlenecek yola ilişkin ayrıntılara şu belgeden erişilebilir: (PDF- 719.6 kb)*³⁹

Aynı haber ve duyuru metninden almış olduğumuz son örnekte, kaynak metindeki tümcenin sözcüğü sözcüğüne Türkçe çevirisi “Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı'nın sitesi üzerinden izlenecek yol ve şartlar ile ilgili daha fazla bilgi” şeklindedir. Bu ifade, erek dil ve kültür için tamamlanmamış ve anlaşılır olmayan bir cümledir. Bağlamsal olarak metindeki amaç, pandemi sürecinde Fransa'ya giriş yapacak olan aşılı yabancı turistler için yapılması gerekenler ve aranacak şartlar hakkında bilgi vermektir. Erek kitle ise bu dönemde Fransa'ya giriş yapacak olan Türk turistlerdir. Çevirmen, bu durumu göz önünde alarak kaynak metin cümlesinde biçimsel olarak değişiklik yapıp erek tümce üzerinde birtakım eklemeler ve çıkarmalar yapmıştır. Erek dilin biçimsel ve edimsel şartlarına uygun ve erek kültür açısından anlaşılır olmak adına çevirmen öncelikle kaynak metinde tamamlanmamış bir cümle gibi duran fakat kendi kültürü içinde kullanılan bir yapıyı erek dile uyarlamıştır.

38 <https://istanbul.consulfrance.org/Passe-sanitaire-Delivrance-d-un-QR-code-pour-les-touristes-etrangers-vaccines>
13.11.2021 tarihinde erişildi.

39 <https://istanbul.consulfrance.org/Asi-belgesi-Fransa-ya-seyahat-edecek-asilanmis-yabanci-turistlere-karekod>
13.11.2021 tarihinde erişildi.

Bu bağlamda, cümleye “erişilebilir” yüklemine ve “şu belgeden” ifadelerini ekleyerek söz konusu belgenin pdf halini ek olarak altta vermiştir. Kaynak tümcede doğrudan “Avrupa ve Dışışleri Bakanlığı’nın sitesi” kısmına bağlantı olarak verilen belge, erek kitlenin daha kolay ulaşması için çevirmen tarafından altta doğrudan bağlantı şeklinde verilmiştir ve kaynak tümcedeki bağlantı ifadesi (Avrupa ve Dışışleri Bakanlığı’nın sitesi) erek metinde silinmiştir. Öte yandan çevirmen, erek tümceye kaynak tümcede olmayan “konu ile ilgili gereken...” ifadesini ekleyip onu erek dil şartlarına uyarlayarak daha anlaşılır ve düzgün (kabul edilebilir) bir cümle şekline getirmiştir. Böylece konuyu vurgulamış ve erek kitle için şartların gerekli olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca çevirmenin eşdeğerlik seçimi olarak da (resmi kurum olmasından dolayı “hakkında” yerine “ilişkin”, metinde bilgi verildiği için “daha fazla bilgi” yerine “ayrıntı” vb.) metnin bağlamsal durumunu erek odaklı bir şekilde göz önünde bulundurmuş olduğunu da belirtebiliriz. Tamamen erek dil ve kitle şartlarını düşünerek karar alan çevirmenin erek odaklı bir yaklaşım sergileyerek kaynak metnin amacını (skopos), işlevini, anlamını ve etkisini erek dil, kitle ve kültürde yerine getirdiğini söyleyebiliriz.

Sonuç

Çalışmadaki tüm bilgiler ışığında, tamamen erek odaklı ve işlevsel bir kuram olan Skopos Kuramı’nın, metin türü ayrımı yapmaması ve kuramın genel bir çeviri kuramı olma özelliği göstermesi bakımından çeviribilim tarihinde önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Skopos Kuramı için en önemli amaç, kaynak metnin etkisinin ve işlevinin erek kültürde sağlanabilmesidir. Çünkü Vermeer’e göre her metnin bir işlevi ve amacı vardır. Diğer bir deyişle, Vermeer için her metin (yazınsal, özel alan, teknik, gündelik vb.) işlevsel metin özelliği göstermektedir. Bu bağlamda, işlevsel metin türlerinden biri olan haber veya duyuru metinleri de kuramın incelenmesi için elverişli bir metin türüdür. Gündelik olan bu metin türünün kendi içindeki amacı, hedef kitleyi bilgilendirmek, bir düşünceye ve davranışa yöneltmek veya kitlelerin karar almasını sağlamaktır. Bu durumda, haber ve duyuru metinlerinin çevirisinde de

amaç aynı şey olmalıdır. Söz konusu amaç, kaynak metnin kendi kültüründeki işlevini ve etkisini erek metin aracılığı ile erek kültürde de sağlamaktır. Haber metinleri çevirisi de bu açılardan Skopos Kuramı ile uyusmaktadır.

Çalışmamızda belirttiğimiz gibi, haber metninin içeriği oldukça çeşitli olabilmektedir. Biz de daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak güncel bir sağlık sorunu olan Covid-19 içerikli haber ve duyuru metinlerini Skopos Kuramı çerçevesinde inceledik. Fransa Başkonsolosluğu'nun web sayfasından almış olduğumuz Covid-19 pandemi süreci ile ilgili çeşitli haber metinlerinin Fransızcadan Türkçeye yapılan çeviri örneklerine baktığımızda, genel olarak metinlerin pandemi sürecinde özellikle de Fransa ve Türkiye seyahatleri ile ilgili erek kitleyi bilgilendirici, bir davranışa yönlendirici ve erek kitle açısından karar aldırıcı nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Çevirmenin (veya çevirmenlerin) de bu bağlamda kararlar alarak tamamen skoposa uygun bir şekilde erek dil ve kitle odaklı çeviri yapmış olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda, erek metin üzerinde oynamalar (eklemeler-çıkarmalar) yapmış olan çevirmen(ler) kaynak metnin anlamına sadık kalarak biçimsel açıdan tamamen erek odaklı ve işlevsel bir yaklaşım benimsemiştir. Böylece, Skopos Kuramı bağlamında çift kültürlü bir uzman olan çevirmen, bir eylem olarak çeviri işlemini gerçekleştirmiş ve sürecin tamamlanmış son ürünü olan translatum (erek metin) ile kaynak metnin anlamını (söylemek istediği şeyi), amacını, işlevini ve etkisini erek kitle ve kültür üzerinde sağlayabilmiştir. Bu durumda, genel olarak da sağlık içerikli haber veya duyuru metinlerinin çeviri sürecinde kuramın işleyiş gösterebileceğini belirtebiliriz.

Skopos Kuramı her ne kadar fazla erek odaklı olması açısından eleştirilmiş olsa da çevirmeni bir uzman olarak ele alması, çeviriyi (çeviri eylemini) bir insan eylemi olarak vurgulaması, metinlerin işlevini ve amacını, erek dili ve kitleyi (kültürü) ön plana çıkarması ile dikkati çeviri sürecindeki söz konusu parametrelere çekmiştir. Bu açılardan bakıldığında, bir eylem olarak çeviri devam ettikçe ve çeviride metinlerin işlevselliği ön plana çıktığı sürece kuramın uygulamaya yansımalarının devam edeceğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Demircioğlu, Cemal (2016), *Çeviribilimde Tarih ve Tarih Yazımı Doğu-Batı Ekseninde Bir Karşılaştırma*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Eruz, Sakine (2003), *Çeviriden Çeviribilime*, İstanbul: Multilingual.
- Göktürk, Akşit (1994), *Çeviri: Dillerin Dili*, İstanbul: YKY.
- Guidère, Mathieu (2010), *Introduction à la traductologie*, Bruxelles: De Boeck.
- Munday, Jeremy (2016), *Introducing Translation Studies, Theories and Applications*, London: Routledge.
- Rakovà, Zuzana (2016), *Çeviri Kuramları*, çev. Yusuf Polat, Ankara: Çevirmenin Yayını.
- Stolze, Radegundis (2013), *Çeviri Kuramları- Giriş*, çev. Emra Durukan, İstanbul: Değişim Yayınları.
- Tahir Gürçağlar, Şehnaz (2011), *Çevirinin ABC'si*, İstanbul: Say Yayınları.
- Ünsal, Gülhanım (2019), "Haber Dili ve Çevirisi", *International Journal of Language Academy*, C.7, S.28, ss. 40-55.
- https://ijla.net/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=619212165_3_G%C3%BCIhan%20%20%C3%9CNSAL.pdf&key=25818 (Erişim tarihi: 31.10.2021).
- Vermeer, Hans Josef (2000), *Skopos and Comission in Translational Action*, *The Translation Studies Reader*, Ed. Lawrence Venuti, çev. Andrew Chesterman, içinde, Routledge, Londra, ss. 221-232.
- Vermeer, Hans Josef (2007), *Çeviride Skopos Kuramı*, çev. Ayşe Handan Konar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Vermeer, Hans Josef (2008), *Çevirinin Doğası- Bir Özet, Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?*, çev. Şebnem Bahadır ve Dilek Dizdar, içinde, İstanbul: Sel Yayıncılık, ss. 165-172.
- Yazıcı, Mine (2005), *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, İstanbul: Multilingual.
- Consulat Général de France, *Message à la communauté française- Covid-19: modification du classement de la Turquie*, *Actualités*, <https://istanbul.consulfrance.org/Message-a-la-communaute-francaise-Covid-19-modification-du-classement-de-la> (Erişim tarihi: 11.11.2021).
- Fransa Başkonsolosluğu, *Covid-19 - Fransa ve Türkiye arasındaki seyahat koşullarında değişiklik (27 Ağustos 2021)*, *Haber Metni*, <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-Fransa-ve-Turkiye-arasindaki-seyahat-kosullarinda-degisiklik-27-3921> (Erişim tarihi: 11.11.2021).

- Consulat Général de France, Covid-19- Schéma vaccinal complet pour les personnes ayant reçu deux doses du vaccin Sinovac et une dose du vaccin BioNtech, Actualités, <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-Schema-vaccinal-complet-pour-les-personnes-ayant-recu-deux-doses-du> (Erişim tarihi: 11.11.2021).
- Fransa Başkonsolosluğu, Covid-19- İki doz Sinovac aşısı ve bir doz BioNtech aşısı ile aşılanmış kişiler için eksiksiz aşı çizelgesi, Haber Metni, <https://istanbul.consulfrance.org/Covid-19-iki-doz-Sinovac-asisi-ve-bir-doz-BioNtech-asisi-ile-asilanmis-kisiler> (Erişim tarihi: 11.11.2021).
- Consulat Général de France, Passe sanitaire – Délivrance d'un QR code pour les touristes étrangers vaccinés voyageant en France, Actualités, <https://istanbul.consulfrance.org/Passe-sanitaire-Delivrance-d-un-QR-code-pour-les-touristes-etrangers-vaccines> (Erişim tarihi: 12.11.2021).
- Fransa Başkonsolosluğu, Aşı belgesi – Fransa'ya seyahat edecek aşılanmış yabancı turistlere karekod tanımlanması, Haber Metni, <https://istanbul.consulfrance.org/Asi-belgesi-Fransa-ya-seyahat-edecek-asilanmis-yabanci-turistlere-karekod> (Erişim tarihi: 12.11.2021).